

Peniaze bez úrokov a inflácie

MARGRIT KENNEDY

Prvá kapitola: Štyri najrozšírenejšie mylné predstavy o peniazoch

Takmer každý človek na tejto planéte dennodenne používa peniaze. Avšak iba málo ľudí rozumie fungovaniu peňazí a tomu, ako priamo i nepriamo ovplyvňujú náš život. Preto sa pozrime na to, čo sú peniaze a čo by sa stalo, keby neboli.

Po prvé, dobrá správa: Peniaze sú jedným z najdômyselnejších vynálezov ľudstva, pretože pomáhajú výmene tovarov a služieb a prekonávajú obmedzenia bartru, čiže priamej výmeny tovarov a služieb. Keď napríklad bývate na dedine, ktorá sa spolieha výlučne na barter, ale nikto v nej nepotrebuje vaše umelecké diela s výnimkou hrobára, čoskoro budete musieť zmeniť buď vašu profesiu alebo bydlisko. Peniaze umožňujú špecializáciu, ktorá je základom civilizácie. Prečo potom máme „peňažný problém“?

Teraz však nasleduje nepriaznivá správa: peniaze nielen napomáhajú výmene tovarov a služieb, ale takisto ich výmenu sťažujú, v prípade, že sú v rukách ľudí, ktorí ich majú viac než potrebujú. Takto sami vytvárajú bariéru, pretože tí, ktorí majú menej, než potrebujú, musia platiť poplatok tým, ktorí ich majú viac, než by potrebovali. To v nijakom prípade nie je „čistý obchod“. V skutočnosti naše súčasné peňažné systémy by sa vo väčšine demokratických krajín mohli nazvať ako „neústavné“, ako to neskôr bližšie vysvetlím.

Skôr, než sa pustím do podrobností, dovoľte mi povedať, že mylných predstáv o peniazoch je pravdepodobne viac než iba štyri. Naše názory o peniazoch predstavujú zrkadlo našich predstáv o svete, v ktorom žijeme a tých je toľko, koľko

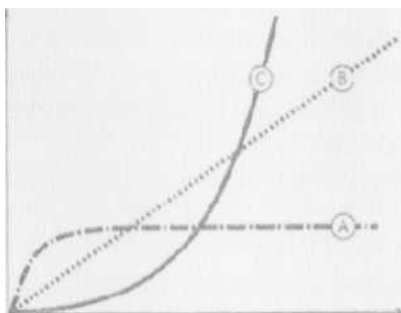
Ľudí žije na tejto planéte. Avšak tie štyri mylné predstavy, o ktorých budeme hovoriť na nasledujúcich stránkach, sú najčastejšie prekážky znemožňujúce pochopiť, prečo musíme zmeniť súčasný peňažný systém a aký mechanizmus namiesto neho potrebujeme.

Prvá mylná predstava: Existuje iba jeden druh rastu

Prvá mylná predstava sa týka rastu. Máme sklon si myslieť, že existuje iba jeden druh rastu, a to ten, aký existuje v prírode, ktorý sme sami zakúsili na sebe.

Obrázok 1 však ukazuje tri odlišné typy:

přírůstek

ZÁKLADNÍ MOŽNOSTI RŮSTU

- a) přirozený průběh
- b) lineární průběh
- c) exponenciální průběh

„Žádný strom neroste do nebe“, říká přísloví. Toto pravidlo platí pro všechny procesy růstu v

omezeném prostředí, tedy také na zemi. Stále stejný přírůstek (jako b) a ještě více stále se zvyšující přírůstek (jako c) jsou tedy proti přírodě. To platí stejně tak pro rozvoj hospodářství. I ono podléhá přírodním zákonům a nemůže se jim beztretně vyhnout. Třebaže tyto souvislosti jsou den ze dne patrnější, přesto volají téměř všichni, kdo mají ve světě politickou zodpovědnost, po stálém růstu hospodářství (Helmut Creutz).

Krivka „A“ predstavuje idealizovanú formu normálneho fyzického rastu v prírode, podľa ktorej rastie naše telo, rastliny i zvieratá. V prvých fázach nášho života rastieme dosť rýchlo, potom sa rast spomaľuje a fyzicky prestávame rásť vo veku zhruba dvadsaťjeden rokov. To nám však nebráni, aby sme rástli ďalej, nie „kvantitatívne“, ale „kvalitatívne“.

Krivka „B“ znázorňuje mechanickú či lineárnu formu rastu, keď napríklad viac strojov vyrobí viac tovaru, viac uhlia vyprodukuje viac energie. Takýto rast sa zastaví vtedy, keď sa stroje zastavia, alebo keď sa prestane pridávať uhlie. Krivka „C“ predstavuje exponenciálnu formu rastu, ktorá sa dá vysvetliť ako presný opak krivky „A“, pretože na začiatku rastie veľmi pomaly, potom sa rast stáva rýchlejší a rýchlejší až nakoniec ide takmer kolmo hore. Vo fyzickej sfére k takejto forme rastu dochádza zvyčajne v prípade choroby alebo smrti. Rakovina napríklad postupuje podľa exponenciálnej šablóny rastu. Spočiatku rastie pomaly, aj keď sa ustavične zrýchľuje, a keď sa objaví, často je v takej fáze, kedy sa už nedá zastaviť. Exponenciálny rast vo fyzickej oblasti sa obyčajne končí smrťou hostiteľa a organizmu, od ktorého závisí.

V dôsledku úrokov a úrokov z úrokov sa naše peniaze v pravidelných intervaloch zdvojnásobujú, tj. sledujú exponenciálnu formu rastu. To vysvetľuje, prečo nám náš peňažný systém spôsobuje také problémy. Úrok v skutočnosti pôsobí ako rakovina v spoločenskej štruktúre.

Obrázok 2 zobrazuje čas potrebný na to, aby sa peniaze zdvojnásobili pri úrokovej miere:

3 %, 24 rokov;

6 %, 12 rokov;

12 %, 6 rokov.

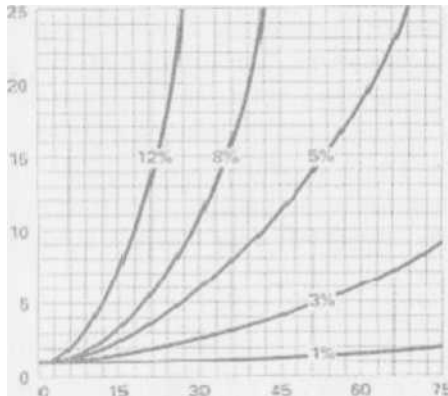
Dokonca aj pri 1 percentnej úrokovej sadzbe máme exponenciálnu krivku rastu, pri ktorej dôjde k zdvojnásobeniu peňazí za 72 rokov.

Na našom tele sme zakúsili fyzickú formu rastu prírody, ktorá zastane na optimálnej úrovni (krivka „A“). Preto je ľuďom ťažké pochopiť, aké následky má exponenciálna forma rastu pre fyzickú oblasť.

Tento fenomén sa dá najlepšie demonštrovať na známom príbehu perzského panovníka, ktorého tak očarila nová šachová hra, že chcel splniť akékoľvek pranie, ktoré by jej vynálezca prejavil. Tento chytrý matematik sa rozhodol požiadať o jedno zrnko pšenice na prvé políčko šachovnice s tým, že na každom ďalšom bude dvojnásobok počtu z predchádzajúceho políčka. Panovník

PROCESY RŮSTU VE STÁLE STEJNÉM PROCENTUÁLNÍM POMĚRU

bol najprv rád, že vynálezca má také skromné pranie, avšak čoskoro zistil, že ani všetky zásoby obilia v jeho ríši nestačia na splnenie tohto „skromného“ prania.
znásobení

Množstvo obilia na 64. políčku šachovnice predstavuje 440-násobok ročnej úrody

Přírůstek ve stále stejném procentuálním poměru nevede k odpovídajícímu růstu, ale ke stále větším nárázům růstu, tedy k exponenciálnímu vývoji, při němž se ve stejných časových úsecích dané výchozí veličiny vždy zdvojnásobí. Časový odstup zdvojnásobení je tím kratší, čím větší je procentuální přírůstková sazba. Ale dokonce při nízkých sazbách o jedno až tři procenta dojde nakonec k nereálným přírůstkovým poměrům. Kdo tedy žádá pro hospodářství vysoké a stále procentuální přírůstkové sazby, neví, o čem hovoří. (Helmut Creutz)

obilí na celej planéte.

Podobná analógia priamo sa týkajúca našej schémy je tá, že jeden halier investovaný pri narodení Ježiša Krista pri štvorpercentnom úroku by v roku 1750 priniesol guľu zlata o veľkosti zemegule. V roku 1990 by sme si za to mohli kúpiť už 8 190 takýchto zlatých gúl. Pri 5 percentnom úroku by sme si zlatú guľu mohli kúpiť už v roku 1466. Do roku 1990 by to predstavovalo

z 200 miliárd gúl o hmotnosti zemegule. Tento príklad názorne ukazuje, k akému enormnému rozdielu môže viesť aj 1%.

To takisto dokazuje, že nepretržitá platba úrokov a potom úrokov z úrokov je aritmeticky ako aj prakticky nemožná. Ekonomická potreba a matematická nemožnosť vytvárajú protirečenie, ktoré v minulosti - pri úsilí o ich riešenie - viedlo k nespočítateľným svárom, vojnám a revolúciám. *Obrázok 3* na str. 43. Riešenie problémov spôsobených súčasným exponenciálnym rastom spočíva vo vytvorení peňažného systému, ktorý sleduje krivku prírodného rastu. To si vyžaduje nahradenie úroku iným mechanizmom, ktorý bude udržiavať peniaze v obehu. (O tom budeme podrobnejšie hovoriť v druhej kapitole.)

Druhá mylná predstava:

Úroky platíme iba vtedy, keď si požičiame peniaze

Ďalší dôvod, pre ktorý je nám ťažko pochopiť negatívny dopad úrokového mechanizmu na náš peňažný systém, je ten, že funguje skrytým spôsobom. Preto druhá bežne rozšírená mylná predstava spočíva v tom, že úroky platíme iba vtedy, keď sme si požičali peniaze. Takže ak nechceme platiť úroky, stačí, keď si nebudeme požičiavať peniaze.

Z obrázku č. 3 vyplýva, že to nie je pravda, pretože úroky sú zahrnuté do ceny, ktorú platíme. Presná výška sa mení v závislosti od pomeru mzdových a kapitálových nákladov vynaložených na tovary a služby, ktoré si kupujeme.

Niektoré príklady jasne poukazujú na rozdiely. Podiel kapitálových nákladov v zbere odpadu činí 12 %, pretože oveľa vyšší je podiel fyzickej práce. Iná situácia je v prípade rozvodu pitnej vody, kde podiel kapitálových nákladov je 38 % a ešte vyšší je v prípade bytovej výstavby, kde činí až 77 %.

V priemere 50 % kapitálových nákladov platíme v cene tovarov a služieb. Preto keby sme mohli zrušiť úroky a nahradiť ich iným mechanizmom na udržanie peňazí v obehu, väčšina z nás by bola dvakrát taká bohatá, alebo na udržanie súčasnej životnej úrovne by nám stačila polovica pracovného času.

PENÍZE • CO SI MŮŽEME DOVOLIT

KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY PODÍLŮ ÚROKU V CENÁCH A POPLATCÍCH

1 POPLATKY ZA ODVOZ POPELNIC
Příklad město Cáchy
1983

a) Odpisy, věcné
a osobní náklady

88%

b) Zúročení kapitálu
Poplatky za 110 litrovou
popelnici
DM 194

100%

3 STOČNÉ

Příklad město Cáchy 1983

d)	Fixní náklady	19%
e)	Osobní náklady	7%
f)	Odpisy	27%
g)	Zúročení kapitálu	47%

Cena z m³: DM 1,87

100

% 4 NÁJEMNÉ

V SOCIÁLNÍM BYDLENÍ Výpočet statistického úřadu NSR

na rok 1979

a)	Risk a zisk	1%
b)	Provozní a správní náklady	5%
c)	Údržba	6%
d)	Odpisy	11%
e)	Zúročení kapitálu	77%

! Nájemné na m²: DM 13,40 100%

Absolutní výše úrokových podílů v nějaké ceně se odvozuje z vloženého kapitálu, znásobeného úrokovou sazbou. Relativní podíl úroku v ceně je určen ostatními náklady, které se podílejí na tvorbě ceny, to jsou především osobní náklady, materiál a odpisy. Při produkcích či službách s velkým podílem zaměstnanců, jako je například odvoz popelnic, je podíl úroku v ceně poměrně malý, u ceny pitné vody s většími náklady na zařízení je už značně vyšší a u cen s velkým podílem kapitálu, jako je například nájemné, činí už více než tři čtvrtiny celkových nákladů. (Helmut Creutz)

Tretia mylná predstava: V súčasnom peňažnom systéme úroky postihujú každého rovnako

Tretia mylná predstava týkajúca sa nášho peňažného systému by sa dala formulovať asi takto: Pretože každý musí platiť úrok či už pri požičiavaní peňazí alebo pri kúpe tovaru a služieb, všetci sme na tom vlastne rovnako.

Opäť to nie je pravda. Existujú obrovské rozdiely medzi tými, ktorí v tomto systéme profitujú a tými, ktorí platia. *Obrázok 4* obsahuje vzájomné porovnanie, koľko úrokov platí a koľko dostáva desať početne rovnakých príjmových skupín populácie Nemecka. Z neho vyplýva, že prvých osem skupín obyvateľstva platí viac než dostáva, deviata dostáva o trochu viac než platí a desiata skupina dostáva zhruba dvakrát toľko než platí, tj. desatina dostáva úroky, o ktoré prvých osem skupín bolo ochudobnených. Toto veľmi jednoduchým a názorným spôsobom vysvetľuje, prečo „bohatí bohatnú a chudobní chudobnejú“.

Ak sa bližšie pozrieme na poslednú desaťpercentnú skupinu populácie z pohľadu jej príjmov z úrokov, zistíme ďalší prejav exponenciálneho rastu. Stĺpec posledného percenta populácie by bolo treba rozšíriť asi 15 krát, ale posledných 0,001 percenta by bolo treba rozšíriť viac než 2000 ráz.

Povedané inými slovami, v rámci nášho peňažného systému prebieha operácia skrytého prerozdelenia, ktorá ustavične presúva peniaze od tých, ktorí majú menej než potrebujú, k tým, ktorí majú viac než potrebujú.

Je to iná - oveľa rafinovanejšia a efektívnejšia - forma vykorisťovania než tá, ktorú sa Marx pokúšal odstrániť. K prerozdeleniu „pridanej hodnoty“ však vo veľkej miere dochádza vo sfére obehu.

To dnes môžeme vidieť jasnejšie než v minulosti. Stále väčšie sumy peňazí sú koncentrované do rúk čoraz menšieho počtu jednotlivcov a korporácií. Napríklad nadbytok hotovostného toku, čiže peňazí obiehajúcich po svete a smerujúcich všade tam, kde je možné očakávať zisk zo zmien kurzov národnej meny či na burzách, sa od roku 1980 viac než zdvojnásobil. Iba v New Yorku denná výmena mien sa v období rokov 1980 a 1986 zvýšila z 18 na 50 miliárd USD. Podľa odhadu Svetovej banky objem peňažných transakcií 15- až 20-násobne prevyšuje potrebu financovania svetového obchodu.

Úrok a mechanizmus úrokov z úrokov nielenže je hnacím motorom patologického ekonomického rastu, ale - ako na to poukázal Dieter Suhr, porušuje ústavné práva jednotlivcov vo väčšine krajín. Ak teda ústava garantuje každému človeku rovnaký prístup ku verejným službám - a peňažný systém je jednou z nich - potom je ilegálny taký systém, v ktorom 10 % ľudí nepretržite dostáva viac peňazí než koľko platí za túto službu, a to na úkor 80 % ľudí, ktorí dostávajú menej, než platia.

Môže sa zdať, že zmena nášho peňažného systému by priniesla prospech „iba“

80 percentám populácie, tj. tým, ktorí v súčasnosti platia viac, než by bolo spravodlivé. Lenže v 3. kapitole ukážem, že z lieku budú mať prospech všetci, dokonca aj tí, ktorí dnes profitujú zo súčasného chorého systému.

Štvrtá mylná predstava: Inflácia je neoddeliteľnou súčasťou nášho ekonomického systému

Štvrtá mylná predstava sa týka úlohy inflácie v našom ekonomickom systéme. Väčšina ľudí považuje infláciu za neoddeliteľnú a „prirodzenú“ súčasť akéhokoľvek peňažného systému, pretože vo svete niet takej kapitalistickej krajiny s voľnou trhovou ekonomikou, ktorá by nebola postihnutá infláciou. *Obrázok 5* - Jednotlivé ekonomické ukazovatele - obsahuje faktory, ktoré môžu spôsobiť infláciu. Viz str. 47. Zatiaľ čo Hrubý národný produkt a priemerné platy a mzdy vzrástli v období rokov 1968 až 1989 „iba“ o 400 %, platby úrokov vlády vzrástli o 1 360 %.

Tendencia je jasná - dlh štátu skôr či neskôr prerastie jeho príjem dokonca aj v priemyselne vyspelých krajinách. Keby dieťa dajme tomu od jedného do deviatich rokov veku vyrástlo trojnásobne, ale jeho nohy by sa zväčšili 11 násobne, povedali by sme o ňom, že je choré. Problém je v tom, že iba málokto vidí, že peňažný systém je chorý, ešte menej ľudí pozná liek na túto chorobu a prakticky nikto nie je schopný vypracovať „zdravý“ fungujúci model, ktorý by dokázal pretrvať. Málokto si uvedomuje, že inflácia je iba inou formou zdanenia, prostredníctvom ktorej štát dokáže zvládnuť najpálčivejšie problémy rastúcej zadlženosti. Je jasné, že čím väčšia je priepasť medzi príjmami a dlhom, tým väčšia inflácia je potrebná. Vlády môžu znižovať svoje dlhy tak, že dovidia centrálnym bankám, aby tlačili peniaze. *Obrázok 6* (str. 48) ukazuje stratu hodnoty nemeckej marky za obdobie rokov 1950 až 1989. Táto devalvácia postihla najtvrdšie práve týchto 80 % ľudí, ktorí platia najviac. Oni zväčša nemôžu previesť svoje aktíva do cenných papierov, nehnuteľností alebo iných investícií odolných voči inflácii tak, ako tých 10 % patriacich do najvyššej príjmovej skupiny.

Ekonomický historik John L. King vidí paralely medzi infláciou a úrokom platebným za úvery, ktoré ustavične stúpajú ako balon. V súkromnom liste dňa 8. januára 1988 mi napísal: „Doteraz som obširne písal o tom, že úroky sú hlavnou príčinou nárastu cien, pretože tvoria neoddeliteľnú súčasť cien tovarov a služieb, ktoré kupujeme. Táto myšlienka však, aj keď je pravdivá, nie je plne akceptovaná. 9 biliónov USD domáceho dlhu pri 10 percentnom úroku znamená 900 miliárd USD zaplatených formou vyšších cien, čo je to isté ako súčasné 4 percentné zvýšenie cien, ktoré odborníci považujú za infláciu. To nabaľovanie úrokov považujem za akýsi neviditeľný deštruktívny stroj, ktorý práve teraz intenzívne pracuje. Musíme sa teda usilovať oslobodiť sa od tejto nezmyselnej finančnej

posadnutosti.“ Za posledných 33 rokov došlo k 1000 percentnému nárastu súkromného a verejného dlhu, pričom najväčší podiel pripadá na súkromný sektor. Vláda používa všetky možné zdroje, len aby tento rast ďalej podnecovala: garantovanie pôžičiek, dotované sadzby hypoték, nízke preddavky pri splátkových obchodoch, výhodné podmienky, daňové úvery, sekundárne trhy cenných papierov, poisťovní vkladov a pod. Dôvod tejto politiky spočíva v tom, že je to jediný spôsob, ako dôsledky tohto úrokového systému spraviť znesiteľným pre väčšinu populácie. Presadzovaním ekonomického rastu, ktorý ide v päťdesiatich exponenciálnemu rastu peňazí, je možné sociálne dôsledky ešte nejaký čas skrývať. Začarovaný kruh, ktorý sa otáča čoraz rýchlejšie, znamená viac inflácie, prehľbovanie sociálnej nerovnosti, či zhoršovanie dopadov na životné prostredie. Mnoho argumentov hovorí za nutnosť nahradiť deštruktívny finančný mechanizmus úrokov iným, vhodnejším mechanizmom, ktorý bude zabezpečovať udržanie peňazí v obehu.

V DŮSLEDKU INFLACE MÁ KAŽDÁ MARKA HODNOTU UŽ JEN 28 FENIKŮ

1360

Měřítka musí být stabilní, mají-li naplnit svůj účel. To neplatí jen pro míry délky, objemu a váhy, nýbrž také pro nejdůležitější a nejvíc používané měřítko: peníze. Jak ukazuje graf, bylo však toto měřítko od roku 1950 zkráceno na méně než třetinu původní délky. Konkrétně: Marka z roku 1950 měla v roce 1989 hodnotu pouhých 28 feniků. Kdo tedy v roce 1950 něco vykonal v hodnotě 100 marek a částku dal stranou, dostal v roce 1989 na oplátku jen něco v hodnotě 28 procent původní hodnoty. A u tohoto neustálého „zkracování“ peněžního měřítka se nejedná o stálou a vypočitatelnou, ale o kolísavou veličinu. Jako je válka největší myslitelný násilný zločin a úrok největší představitelné vykořisťování, tak lze označit inflaci bez přehánění za největší myslitelný podvod. A na rozdíl od mnohých malých šibalství všechny státy tyto tři kapitální zločiny stále legitimují. (Helmut Creutz)

Z anglického originálu na

www.geldreform.de přeložil Mikuláš Hučko,
grafy připravil Frank Peschel.